

NYT FRA
ARKIVET

Glostrup Lokalhistoriske Arkiv

Nr. 53 • 2009

Glostrup Lokalhistoriske Arkiv

Hovedvejen 134
2600 Glostrup

Åbningstid:
Mandag kl. 13 - 19
Torsdag kl. 13 - 17
(samt efter aftale)

Telefon: 4343 5838

E-mail:
lokalarxiv@glostrupbib.dk

Arkivleder:
Hans-Henrik Rasmussen

Nyt fra Arkivet

udkommer fire gange årligt

Redaktionen afsluttet:
Maj 2009
Redaktion:
Hans-Henrik Rasmussen

Grafisk tilrettelæggelse
og nutidsfotos:
Eric Klitgaard

Tryk:
Odsgard A/S

Oplag: 2000 ex

ISSN 1398 - 859X

Omslagsfoto:
Glostrup Kirkes mindre klokke, 29. april 2009

Indhold

Forord	3
Kirkeklokkerne	5
Gaver til Arkivet	21

Forord

Det nye og smukke klokketårn ved Østervangkirken er ikke bare en glæde at se på. Det inspirerer også til at undersøge byens øvrige kirkeklokker og deres historie. Glostrup Kirkes klokker har en både indviklet og spændende fortid, og de er derfor i høj grad et bekendtskab værd.

Heldigvis har vi en mand i byen, som ved alt, hvad der er værd at vide om emnet. Hans navn er Carsten Høyer, og han har beredvilligt stillet sin ekspertise til rådighed for læserne. Det er med glæde, jeg byder velkommen til historien om klokkerne i Glostrup Sogn.

Arbejdet med den store bog om Glostrups historie skrider langsomt frem. Vi har nu sat 1. december i år som deadline for udgivelsen og arbejder på højtryk for at nå det.

Med fare for at gentage mig selv vil jeg endnu engang bringe en stor tak til de mange bidragydere til arkivets samlinger. Det er både glædeligt og imponerende.

Kirkeklokkerne i Glostrup

af Carsten Høyer

En sjælden begivenhed fandt sted i Glostrup Sogn den 8. januar 2009. I det nybyggede og endnu ikke helt færdige klocketårn ved Østervangkirken blev tårnets to nye klokker og klokkestol hejst op og monteret med stor præcision.

To nystøbte klokker anbringes forsigtigt i Østervangkirkens nye tårn, 8. januar 2009

Ikke siden 1848 har en lignende begivenhed fundet sted i Glostrup. Et stykke af Glostrup Kirkes største klokke fra 1708 har åbenbart været slået af. Nedtagning, omstøbning og genopsætning mentes derfor nødvendig, og det kan ikke have gået stille af. At nedtage og opsætte en klokke på lidt mere end et ton kan ikke have foregået uden problemer og opmærksomhed.

Søndag den 5. april 2009 blev de to nye klokker indviet ved en festgudstjeneste i Østervangkirken. Det siges, at danske kirkeklokker i gennemsnit hænger ca. 600 år i deres tårne. En så sjælden begivenhed er derfor af stor lokalhistorisk betydning.

Vi vil i denne første del se på klokkernes historie og fortælle om ringetraditionerne.

I århundreder har kirkeklokkerne i Glostrup Kirke sendt deres budskab ud over Glostrup Sogn. Foruden at kalde til messe, og efter reformationen til gudstjeneste og andre kirkelige handlinger som dåb, konfirmation, bryllup og begravelse, blev de brugt til at alarmere folk i tilfælde af brand, krig, mobilisering af hæren og lignende. Selv i dag er landets anerkendte trossamfunds kirkeklokker en del af forsvarets varsling om mobilisering, og så sent som i 1994 blev et cirkulære fra 1978 om en særlig varsling om radioaktivt nedfald i forbindelse med en krig ophævet.

En af landets smukke middelalderkirker befinder sig i Glostrup, 2. juni 2006

Vi ved ikke præcist, hvornår Glostrup Kirkes prægtige tårn er bygget. Formentlig er det blevet til mellem 1500 og 1525.

I tårnets indre er der flere stokværk (etager). Overgangen til tårnets klokkestokværk markeres i det ydre ved et hvidt kridtkvaderbælte og af de fire spidsbuede glamhuller – et i hvert verdenshjørne.

Klokkestolen placeret i det meget høje klokkerum, og i denne er kirkens to nuværende klokker ophængt i hver sin slyngbom.

I dette stativ, kaldet klokkestolen, hænger kirkens gamle klokker, 29. april 2009

Når man betragter klokkestolens sindrige trækonstruktion, er det med stor respekt for de gamle tømrere. At disse flere hundrede år gamle træbjælker har kunnet klare de mange ringninger er forbløffende. Slyngbommene er det bedste for vores klokker, men til gengæld er de en meget stor belastning for klokkestol og tårn.

Klokkestolen med den større klokke foroven, 29. april 2009

Den mindre klokke med den store knebel. Slagmærkernes placering viser, at klokken er blevet vendt 90 grader for at fordele belastningen af de mange slag, 29. april 2009

Den største af vores klokker vejer lidt mere end et ton. Når denne svinger i sin bom, vil den belaste klokkestolen med et tryk på op til fire tons. I betragtning af at klokken slår ca. 150-180 slag ved en almindelig ringning på tre minutter, er det imponerende, at klokkestolen kan holde. Men det kræver også vedligeholdelse.

Efter svenskekrigene 1658-1660 var kirkerne i Smørum Herred i en sørgelig tilstand. Svenskerne hærger og plyndren havde været katastrofal for både stat, by og landbefolkning. En tilstandsrapport for Glostrup Kirke fra 1671 viser med al tydelighed, hvilke langvarige eftervirkninger krigen havde haft.

Kirken havde alvorlige skader på mur, tømmer, tag og døre, en hvælvning var ved at styrte sammen, dele af taget var blæst af, prædikestolen var usikker og vaklevorn, og oppe i tårnet var klokkeværket så skrøbeligt, at klokkeren ikke

Den større klokke ses hænge i den såkaldte slyngbom foroven, 29. april 2009

uden største fare og frygt kunne betjene klokkerne. Klokkestolen var med andre ord ved at bryde sammen.

Pudsigt nok fortæller tilstandsrapporten os indirekte, at der blev afholdt kirkelige handlinger og gudstjenester på trods af faren for, at kirken ville styrte sammen over præst, degn, klokker og menighed. Vi forestiller os, at menigheden nok mere har skævet op til den brøstfældige hvælving end lyttet til opbyggelige prædikener eller, med et skævt smil, ventet på, at præsten under en tordenprædiken skulle falde ned sammen med prædikestolen. Vi må i det mindste håbe på, at lignende tilstande aldrig vil forekomme igen.

I de urolige tider, hvor en krig mod den fordrevne kong Christian 2. var overhængende, samledes Herredagen i Odense i november måned 1526. Frederik 1. og Rigets

Råd besluttede her, ikke uden bekymring for befolkningens reaktion, den første og største statslige klokkekonfiskation.

Klokkemalmen skulle anvendes til støbning af kanoner, og kongen krævede at kirker med to klokker skulle aflevere den største, og kirker med tre skulle af med den største og den mindste.

Hvis sognemændene af gode grunde ikke ville aflevere deres klokke, kunne de betale sig fra det ved at indsamle kobber, der svarede til det dobbelte af deres klokkes vægt. I en overleveret fortegnelse over de indleverede klokker findes rørende og beundringsværdige eksempler på løskøb af klokker.

Indsamlingen gik fra starten trægt. Befolkningen var modvillig, og lensmændene trak tiden ud. De havde sikkert al mulig grund til at frygte befolkningens reaktion. Bevarede rykkerbreve fra kongen til hans lensmænd i 1527 understreger dette.

Først i 1528 gik det ud over kirkerne på Vestegnen. I følge fortegnelsen har alle kirker i Smørum Herred og Lille Herred afleveret en klokke. Det er derfor sandsynligt, at Glostrup Kirke i 1528 var i besiddelse af to klokker, og at menigheden sikkert modvilligt har været nødt til at udlevere kirkens største klokke. Den konfiskerede klokke er gået tabt, og den enlige tilbageværende klokkes skæbne kender vi ikke noget til.

Det samlede udbytte af klokkeskatten på landsbasis blev på omkring 1180 klokker med en vægt på ca. 375 tons.

Frederik 1.s bøssestøber, Mester Fadder, fik ansvaret for den store mængde metal. Han var en betydelig person og en erfaren støber.

Han havde tidligere med succes arbejdet for Christian 2. og var åbenbart ikke faldet i unåde hos den nye konge, for Frederik 1. satte lige så stor pris på hans arbejde.

Den store mængde metal, som han skulle administrere, rakte dog langt udover hans evner og behov. Der må have været et pænt overskud af metal, for i marts 1531 blev der på Landstinget for Sjælland på kongens vegne oplæst et brev, der meddelte, at hvis sognebeboerne ønskede en klokke fra kongens lager, kunne denne købes gennem adelsmændene Anders Bille og Oluf Rosenkrantz.

Hvor mange der benyttede sig af dette tilbud, ved vi ikke, men sognebeboerne har sandsynligvis bandet både konge og adel langt væk efter denne besked. Hvilken brandbeskatning!

Den større klokkes slyngbom fæstnet til kronen. Til venstre ringehjulet, 29. april 2009

Af de nuværende klokker er den ældste fra 1558. Den er også den mindste med en diameter på 91 cm og en vægt på 480 kg. Klokken er støbt af Laurids Matsen Bøssestøber.

Mester Fadder var i 1539 død som en holden mand, og meget taler for, at det var Laurids Matsen, som overtog opgaven som bøssestøber for kong Christian 3. Det foregik i Skt. Peders kirke, der kort efter reformationen i 1536 blev brugt som kongens Gjethus (kanonstøberi).

Laurids Matsen var en vigtig borger i København. Udover sit hverv som kongelig bøssestøber var han fra 1551 rådmænd og fra 1552 til sin død 10. juli 1570 kirkeværgede ved Vor Frue Kirke. Foruden at støbe kanoner har han også støbt klokker. Vi har i Danmark kendskab til ni klokker fra perioden 1553-1558, som Laurids Madsen har støbt. De befinder sig alle på Sjælland og øerne. En klokke støbt til Skt. Peders kirke i Slagelse er dog blevet fjernet.

En af disse klokker er særlig interessant for os. I Bromme kirke ved Sorø hænger en klokke med den samme tekst og årstal (1558) som vores i Glostrup.

Det er usædvanligt. Betragter vi klokken i Glostrup på nærmere hold, er der flere stavefejl i den latinske tekst. En stor revne, en støbefejl, gør det ikke bedre. På klokken i Bromme er disse stavefejl rettet. Om klokken har støbefejl, ved jeg ikke, da jeg ikke har set den, men tanken om en genstøbning, fordi kunden har været utilfreds med resultatet, er nærliggende.

Støbefejlen ses tydeligt, 29. april 2009

Latin var fra starten kirkens sprog: Den mindre klokkes tekstbånd, 29. april 2009

Det kunne også tænkes, at klokkerne var tiltænkt samme kirke. Klokken i Bromme er ca. 6 cm mindre i diameter end klokken i Glostrup, og den kunne derfor have været tiltænkt som den lille klokke.

Jeg tvivler dog på, at det er tilfældet, idet den store og lille klokke igennem en lang ringetradition havde forskellige funktioner, og derfor næppe har haft samme tekst. Vi må nok erkende, at vi ikke kan få det opklaret.

På klokken i Glostrup findes tre skriftbånd på henholdsvis latin og dansk. Skriftbånd på klokker kendes helt tilbage til 1100-tallet.

Skriftbåndene på de tidlige klokker var dog sjældne og korte, men hyppigheden og længden af dem stiger gradvist frem imod det 16. århundrede. Vores lille klokke er et godt eksempel herpå.

Klokkens latinske tekst er tre citater fra Bibelen og lyder i oversættelse: *Er Gud for os, hvem kan da være imod os, Herrens ord forbliver til evig tid* og *At frygte Herren er begyndelsen til visdom*.

Det andet citat: *Herrens ord forbliver til evig tid* (latin: *Verbum Domini Manet in Aeternum*) var både motto og symbol for den lutherske reformation. Symbolet blev dannet af akronymet VDMA og placeret i hvert sit hjørne af et kors. Symbolet blev bl.a. brugt af det *Schmalkaldiske Forbund*, en alliance indgået i 1531 af protestantiske rigsstænder, på faner, bannere, uniformer og sværd, som symbol på deres fælles kamp for deres tro, samfund, familie og liv.

Ordene findes som inskription på adskillige danske klokker efter reformationen i 1536. Klokkens danske tekst fortæller: *Blef jeg støb af Laris Massø(n) y Kiøbenhavn ten menige Rove(?) sonne men til Nøte og Gaun Anno MDLVIII.*

Glostrups nu afdøde lokalhistoriker Ejvind Tofte tolkede det uforståelige "Rove" som en fejlskrivning af "ovre". Klokken kunne derfor have været tiltænkt f.eks. Hvidovre Kirke. Men det må siges at være ren spekulation. Klokken i Bromme bekræfter dette.

Teksten lyder således: *bløf ieg støbt af Laris Massen y Kiøbenhan ten menige Rove(?) sognemend til Nøt og Gafn Anno Domini MDLVIII.* Det ville være lidet sandsynligt, at ordet "Rove" skulle være stavet forkert to gange i træk.

De skriftlige kilder fra 1500-tallet hjælper os heller ikke. I Frederik 1.s registrant over indkomne klokker betegnes Hvidovre og Rødovre som ”Offre idre” og ”Offre øffre”. Stavemåden ”ovre” er yderst sjælden i 1500-tallet. At Rove henviser til et stednavn eller en geografisk betegnelse kan der ikke være tvivl om.

Endnu en klokke, støbt i 1558 af Laurids Matsen til Snesere Kirke mellem Næstved og Præstø, viser os dette. Inskriptionen på klokken i Snesere Kirke er identisk med dem i Glostrup og Bromme.

Teksten på klokken i Snesere lyder således: *Bløf ieg støbt af Lavris Massøn y Kiøbenhavn(!) ten menige Sneser sone(!) mend til nød oc gafn Anno Domini MDLVIII.*

Her fremgår det klart, at klokken er støbt til Sneseres sognemænd til nytte og gavn. Hvilket sted ”Rove” henviser til er og bliver en gåde. Men vi er undskyldt. Retskrivning i nutidig forstand eksisterede ikke i 16. århundrede, som det i al sin tydelighed fremgår af Laurids Matsen klokkeinskriftioner, der samtidig er bemærkelsesværdige, fordi de fremviser en ”standardisering” af hans inskriftioner i året 1558. Inskriftionerne ville dog næppe kunne klare en kvalitetskontrol i vore dage.

Af ovenstående ses det klart, at klokken oprindeligt ikke kan have været tiltænkt Glostrup Kirke. Hvorfor klokken i dag hænger i vores tårn, findes der en sandsynlig forklaring på.

I begyndelsen af 1600-tallet ønskede Christian 4. en konflikt med arvefjenden Sverige. Kongen ville udnytte den daværende ustabile indenrigspolitiske situation i Sverige.

Han og Rigsrådet må være blevet inspireret af Frederik 1.s succes med klokkeskatten ca. 70 år tidligere, for i 1601 blev de enige om, *at enhver landsbykirke i hele riget, der har mere end én klokke, kun skal beholde den største, mens de andre skal støbes om og anvendes til forstærkning og forbedring af rigets arkeli (våben), eftersom enhver landsbykirke kan have nok i én klokke, hvormed kirketjenesten kan besørges tilbørlig, eller også kunne kirkerne, hvis sognene ligger så langt fra hinanden, at flere klokker ere nødvendige, snart igen blive forsynede med flere klokker.*

Sognemændene i Glostrup har uden tvivl måtte aflevere den ene af kirkens klokker. I 1601-1602 blev de indleverede klokker opbevaret i kanonstøberierne i København og Helsingør. Det viste sig dog snart, at der ikke blev brug for dem alle.

Man kunne forledes til at tro, at kirkernes sognemænd nu kunne få lov at bringe deres konfiskerede klokker hjem

Den større klokke er forsynet med en smuk akantus-frise, 29. april 2009

hvor de hørte til, men sådan blev det ikke. Som tilfældet var under Frederik 1., kunne sognemændene få lov at købe en klokke tilbage.

Vi må regne med, at mange klokker allerede var endt i smeltediglen og støbt om til kanoner, så sognemændene fik derfor næppe deres egen klokke med hjem. Vi har over hele landet eksempler på klokker, der ikke er havnet i det rette hjemsogn.

Vores Laurits Matsen Bøsestøber støbte en klokke til Kirke Helsing Kirke i 1553, men i dag hænger den i Asminderød Kirke. Det er højst sandsynligt, at vores ældste klokke er havnet i Glostrup Kirkes tårn på grund af disse begivenheder.

Den anden klokke er med sine 122 cm i diameter og en vægt på knapt 1160 kg en af Vestegnens største. Klokken, som er støbt i 1848 af H. Gamst og H.C. Lund i København, er en omstøbning af en ældre klokke fra 1708.

Fra en indberetning i 1758 ved vi, at den ældre klokke bar indskriften: *H.O. Krabbe, F.B. Schell. 1708. Peder Lützen støbte mig juni måned, da sognepræst Hr. Ulrich Helt. Anno 1708.*

På siderne var hr. Otto Krabbe (1641-1719) og hans sidste hustru fru Birgitte Schells våbenskjold. Krabbe, som har finansieret klokken i 1708, ejede flere kirker på Vestegnen. Han havde f.eks. patronatsretten på Brøndbyvester Kirke og Glostrup Kirke.

I 1682 var han bl.a. amtmand for Roskilde Amt samt stiftsbefalingsmand over Sjællands Stift. Han gik for at være human, tiltalende og en dygtig repræsentant for den gamle danske adel.

På tårntrappen (trappehuset) føler man sig hensat til Middelalderen, 29. april 2009

Krabbe blev ved sin død i 1719 begravet i Roskilde Domkirke. Et pompøst epitafium for Krabbe og hans tre koner kan endnu ses i domkirken.

Den omtalte tilstandsrapport fra 1671 fortæller os, at der var to klokker i tårnet. Laurits Matsens klokke må have været den ene af dem.

Den anden kan have været gået i stykker i årene efter 1671 og blevet skiftet ud i 1708. Det var ikke ualmindeligt, at en klokke revnede efter en langvarig ringning. En påbudt ringning ved en konges begravelse, kroning eller ved en krig kan have været årsagen.

I 1699 døde Christian 5., og Frederik 4. blev konge. I foråret 1700 gik svenskerne i land ved Humlebæk. Langvarige ringninger i forbindelse med disse begivenheder kan meget vel have kostet Glostrup Kirke den ene klokke. Peder Lytzen og Otte Krabbes gamle klokke kunne heller ikke holde.

Vi ved ikke meget om klokkestøberen Peder Lytzen, men hans klokker har ikke været særlig holdbare. Vi har flere vidnesbyrd om klokker, der er gået stykker eller er fjernet. En af Lytzens klokker, skænket af ovennævnte Otto Krabbe i 1692, har hængt i Brøndbyvester Kirke. Hvad der er sket med den, ved vi ikke. Den er for længst nedtaget.

Det siges om Lytzens klokke i Glostrup Kirke, at et stykke var slået af den. Årsagen kunne meget vel være sørgeringningen for Christian 8., der døde 20. januar 1848.

Tårnlugerne styres af motorer som den, der ses til højre. På de hvide kvadersten findes inskriptioner indridset. Til venstre lidt af klokkestolen, 29. april 2009

Vi ved, at en klokke fra 1792 i Brøndbyvester Kirke slog en revne ved samme lejlighed. I dag havde vi sikkert prøvet at udbedre skaden, men i 1848 valgte man i stedet at omstøbe den. En skæbne som andre klokker på Vestegnen har lidt.

Selv om Otto Krabbes og Peder Lytzens klokke er omstøbt, er deres bidrag til Glostrup Kirke blevet en af Vestegnens bedst klingende klokker.

(Fortsættes i næste nummer)

Gaver til arkivet

Henning Hansen: Glostrup Sangforening: aktiviteter 2005-2007. Papirer. Grethe Hovgaard: Hovedvejen 102 (hus skadet efter påkørsel), 1937. Foto. Emil Lopdrup fejrer 25-års jubilæum som bagermester, 1944. Gruppefoto. Sørn Haagen Nielsen: Glostrup Sangforening: diverse papirer 2001-2005. Ole Lysholt: Vielsesattest i kopi for Rasmus Martin Christiansen (født 8.1.1881). Efterkommere af Christian Hansen. Slægtstavle. Johan Anton Knudsens bryllup med Ane Marie Pedersen, 1907. Foto. Hovedvejen 77 (senere Siesta), 1908-1910. Tre fotos. Gårdejer Anders Christiansen og familie, ca. 1915. Foto. Lycestager skænket Anders Christiansen, 1905. Fotos.

Roar Roslind: Personlige papirer (kursusbeviser, bevis for svendeprøve m.m.), 1941-1966.

Inge Mathiasen: Skraber med tiltryk: *Glostrup Autolakering, Hartvig Hansen & Søn, Stationsvej 8*. Plasticpose fra Glostrup Kommune med tiltryk: *Hit med batterierne*, udsendt 2005.

Karen Marie Madsen: Christian Rasmussens brændselshandel (Brøndby-vestervej 1) samt familiens medlemmer og efterkommere, ca. 1927-1957. 25 fotos.

Anders Christiansen (i midten) opførte Siesta (senere restaurant m.m.), ca. 1910

Gæster i Siestas have. Hovedvejen befinder sig til venstre. Set mod øst, ca. 1910

Rita Staubrand: Paul Bergsøe & Søn: Diverse medarbejdere, 1934-1946. Otte fotos. Virksomhedens årsberetning for årene 1959-1980 (næsten komplet). Papirer. *Firmaets datterselskaber og tilknyttede selskaber*, 1969. Hefte. Diverse papirer fra virksomheden, 1947-1985. Papirer vedrørende virksomhedens blybelastning, udgivet 1978-1988.

Bent Petersen: Diverse nyere telefonbøger (1983-2007). Love for Glostrup Grundejerforening, 2004. Samme forenings beretning og budget for 2008-2009. *Danske Gartnerivirksomheder*, 1934. 3-bindsværk. Kopier af omtale af firmaer i Glostrup.

Hans Lindberg-Jensen: Glostrup Sangforening: papirer 1883-1963. Love, 1946. Foreningens jubilæumsskrift 1883-1963. Hefte. *Byer i vest*, 1963 (Glostrup-Brøndbyernes Industrisammenslutnings 10 års jubilæum). Hefte. Glostrup Sangforening: Otte gruppefotos for perioden 1927-1955.

PLASCO
TRIANA
M

